

Uniwersytet
Wrocławski

Podstawy procesu karnego

Tryby ścigania przestępstw Uczestnicy postępowania karnego

Dr hab. Wojciech Jasiński
Katedra Postępowania Karnego
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii
Uniwersytet Wrocławski

Tryby ścigania przestępstw

1) Tryb publicznoskargowy

a) Ściganie z urzędu

b) Ściganie na wniosek (art. 12 KPK)

- przestępstwa bezwzględnie wnioskowe (zawsze wymagane jest złożenie wniosku o ściganie przez pokrzywdzonego)
- przestępstwa względnie wnioskowe (wymóg złożenia wniosku istnieje tylko w przypadku, gdy zostało popełnione na szkodę osoby najbliższej, np. kradzież)

2) Tryb prywatnoskargowy (art. 59-61, 485-499 KPK)

Wniosek o ściganie (art. 12 KPK)

Podmiot uprawniony do złożenia wniosku – **pokrzywdzony** (**osoby wykonujące prawa pokrzywdzonego**)

Ściganie co do zasady obejmuje wszystkie osoby, których czyny pozostają w ścisłym związku z czynem osoby wskazanej we wniosku (wyjątek: osoba najbliższa dla składającego wniosek) - wymagane jest pouczenie o tym

Cofnięcie wniosku – **jest definitywne i wymaga:**

- a) zgody prokuratora lub sądu (po rozpoczęciu przewodu sądowego dodatkowo braku sprzeciwu prokuratora)
- b) zachowania terminu – do zamknięcia przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej (**termin prekluzyjny – nieprzekraczalny i nieprzywracalny**)

Wniosek o ściganie (art. 12 KPK)

Niezłożenie wniosku albo jego cofnięcie skutkuje zaistnieniem negatywnej przesłanki procesowej (art. 17 par. 1 pkt 10 KPK)

Skutek: odmowa wszczęcia postępowania albo jego umorzenie

ALE: art. 17 § 2 KPK

Do chwili otrzymania wniosku, od którego ustawa uzależnia ściganie, organy procesowe dokonują tylko czynności nie cierpiących zwłoki w celu zabezpieczenia śladów i dowodów, a także czynności zmierzających do wyjaśnienia, czy wniosek będzie złożony.

Zasada procesowa

Zasada procesowa - społecznie ważna ogólna dyrektywa uregulowania najbardziej istotnym kwestii z zakresu procesu karnego (S. Waltoś)
uregulowana w kodeksie postępowania karnego albo aktach hierarchicznie wyższych (Konstytucja, traktaty)

Zasady :

prawnie zdefiniowane - np. zasada legalizmu (art. 10 KPK);
niekiedy przepisy tylko częściowo definiują zasadę procesową (por. art. 4 KPK)

prawnie niezdefiniowane - np. zasada kontradyktoryjności,
zasada bezpośredniości

Zasada legalizmu

- 1) Zasada **prawnie zdefiniowana** - artykuł 10 KPK
- 2) Odnosi się wyłącznie do przestępstw ściganych **z urzędu**
- 3) Z wyjątkiem wypadków określonych w ustawie lub w prawie międzynarodowym **nikt nie może być zwolniony od odpowiedzialności karnej**
- 4) Organ powołany do ścigania przestępstw jest obowiązany do **wszczęcia i przeprowadzenia postępowania przygotowawczego**, a oskarżyciel publiczny także do **wniesienia i popierania oskarżenia**

Zasada legalizmu

- 5) Zasada przeciwstawna – **oportunizm**
- 6) Oportunizm – zakłada analizę **celowości** ścigania danego przestępstwa
- 7) **Wyjątki na rzecz oportunizmu (przykładowe)**
  - **świadek koronny** (ustawa z dnia 25 czerwca 1997 r. o świadku koronnym)
  - **umorzenie postępowania w przypadki posiadania środków odurzających lub psychotropowych na własny użytek w nieznacznej ilości** (art. 62a ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii)

Uczestnicy procesu karnego

Uczestnik postępowania karnego - osoba, które w prawie przewidzianej roli biorą udział w postępowaniu karnym

1. Organy procesowe
2. Strony
3. Przedstawiciele procesowi stron
  - ❖ obrońca, pełnomocnik
  - ❖ przedstawiciel ustawowy
4. Inni uczestnicy postępowania
  - ❖ quasi-strony
  - ❖ rzecznicy interesu społecznego
  - ❖ osobowe źródła dowodowe (świadek, biegły)
  - ❖ pomocnicy procesowi (protokolant, specjalista, tłumacz)
  - ❖ publiczność

Właściwość organów procesowych

Właściwość – upoważnienie do dokonywania przez organ określonej czynności procesowej lub określonego zespołu czynności procesowych. Owo upoważnienie jest najczęściej zarazem obowiązkiem.

1) **Właściwość sądu (dział II KPK)**

2) **Właściwość innych organów procesowych**

- uregulowana poza KPK w ustawach (prokuratura, Policja, CBA, ABW, etc.)

Właściwość organów procesowych

- 1) Sądy powszechne (rejonowe, okręgowe, apelacyjne)
- 2) Sądy wojskowe (garnizonowe, okręgowe)
- 3) Sąd Najwyższy
- 4) Trybunał Stanu

Właściwość w sprawach karnych:

Prezydent Rzeczypospolitej (osoba wykonująca tymczasowo jego obowiązki) za popełnienie przestępstwa może być pociągnięty do odpowiedzialności przed Trybunałem Stanu (art. 145 ust. 1).

Członkowie Rady Ministrów ponoszą odpowiedzialność przed Trybunałem Stanu za przestępstwa popełnione w związku z zajmowanym stanowiskiem (art. 156 ust. 1)

Właściwość organów procesowych

5) Powszechne jednostki organizacyjne prokuratury

Prokuratury rejonowe, prokuratury okręgowe, prokuratury regionalne, Prokuratura Krajowa

6) Policja

7) Inne organy ścigania (m.in. CBA, ABW, Straż Graniczna) – por. 312 KPK, art. 325d KPK oraz ustawy szczególne.

Właściwość organów procesowych

Organy wewnątrzsądowe

- a) Prezes sądu (przewodniczący wydziału karnego)
- b) Inny upoważniony sędzia
- c) Przewodniczący składu orzekającego
- d) Referendarz sądowy (od 1 lipca 2015)

Właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd

Art. 45 ust. 1 Konstytucji RP

Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez **właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd.**

Właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd

Art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności

Każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez **niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą** przy rozstrzyganiu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym albo o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej.

Właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd

Sąd właściwy:

- zakaz tworzenia do osądzenia danej sprawy lub kategorii spraw sądów *ad hoc* lub *ex post facto*
- konieczność unormowania podstawowych kwestii dotyczących funkcjonowania sądu w ustawie
- zakres rozpoznawanych spraw musi być jasno określony w ustawie (w sposób abstrakcyjny i generalny), podobnie jak tryb wyznaczania składów sądu

Właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd

Sąd niezależny i niezawisły:

- niezależność od innych gałęzi władzy – egzekutywy i legislatywy (trójpodział władzy)
- zakaz niedopuszczalnych wpływów na sądy dotyczy nie tylko sfery orzeczniczej, ale także sfery ustroju, organizacji sądownictwa oraz statusu sędziów
- niezależność nie implikuje jednak całkowitego oddzielenia od innych władz państwowych (fakt powoływania sędziów przez organ egzekutywy nie decyduje sam przez się o tym, że nie są oni niezależni - ETPC)

Właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd

Sąd niezależny i niezawisły:

- osoby wykonujące funkcje orzecznicze muszą być wyposażone w wystarczające gwarancje niezawisłości, w szczególności od organu powołującego. Z tej perspektywy szczególne znaczenie mają kwestie długości kadencji oraz sposób powoływania sędziów.

Właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd

Sąd bezstronny:

- Bezstronność ma dwa aspekty: **subiektywny i obiektywny**. Pierwszy wymaga dokonania oceny osobistego przekonania sędziego w danej sprawie i ustalenia, czy nie jest on **w jakikolwiek sposób uprzednio nastawiony lub w jakimkolwiek sensie uprzedzony do stron oraz do samej sprawy**. Drugi zaś polega na ustaleniu, czy w danej sprawie można wykluczyć jakiegokolwiek uzasadnione wątpliwości odnośnie do bezstronności składu orzekającego

Właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd

Sąd bezstronny:

Podwójny standard bezstronności zakłada nie tylko konieczność faktycznej bezstronności sędziego, ale także zagwarantowania postrzegania sędziego przez strony i uczestników postępowania oraz społeczeństwo jako bezstronnego. Podkreśla to SN uznając, że chodzi o „uniknięcie sytuacji, gdy bezstronność sędziego mogłaby stać się przedmiotem racjonalnie podnoszonych (co nie znaczy, że zawsze zasadnych) wątpliwości, a praktycznie niemożliwe byłoby z kolei dowiedzenie nieprawdziwości takiego podejrzenia” (uchwała SN z dnia 26 kwietnia 2007 r., I KZP 9/07, OSNKW 2007, nr 5, poz. 39).

Właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd

Sąd bezstronny:

„Pełnienie roli arbitra wymaga kredytu zaufania publicznego. Sędzia pozbawiony go nie może w sposób prawidłowy rozstrzygać konfliktów i służyć zachowaniu spokoju publicznego. Orzeczenia takiego sędziego, nawet pomimo ich obiektywnej prawidłowości, nie będą akceptowane przez strony konfliktu czy opinię publiczną” (orzeczenie TK z dnia 9 listopada 1993 r., K. 11/93, OTK 1993, nr 2, poz. 37).

Właściwość organów procesowych

Rodzaje właściwości sądu

1. Właściwość rzeczowa
2. Właściwość funkcjonalna
3. Właściwość miejscowa
4. Właściwość z łączy spraw
5. Właściwość z delegacji

Właściwość organów procesowych

Właściwość rzeczowa sądu

upoważnienie sądu do całościowego
rozpoznania sprawy w pierwszej
instancji

Dotyczy np..:

- sądu rejonowego (art. 24 par. 1 KPK)
- sądu okręgowego (art. 25 par. 1 KPK)

Właściwość organów procesowych

Właściwość funkcjonalna definiuje się najczęściej jako uprawnienie sądu do dokonywania określonych czynności postępowania karnego

Dotyczy:

- sądu rejonowego (m.in. art. 24 par. 2 KPK)
- sądu okręgowego (m.in. art. 25 par. 3 KPK)
- sądu apelacyjnego (m.in. art. 26 KPK)
- Sądu Najwyższego (m.in. art. 27 KPK)

Właściwość organów procesowych

Właściwość miejscowa

upoważnienie sądu do rozpoznania danej sprawy ze względu na jego siedzibę oraz miejsce zdarzenia, które ma dla tej sprawy znaczenie

Dwa wyznaczniki :

- 1) Obszar właściwości sądu
- 2) Miejsce popełnienia przestępstwa albo inne kryterium wynikające z KPK (np. miejsce prowadzenia postępowania przygotowawczego, miejsce zatrzymania)

Właściwość organów procesowych

Właściwość miejscowa

KRYTERIUM PODSTAWOWE:

I. sąd, w którego okręgu popełniono przestępstwo.

jeżeli przestępstwo popełniono w okręgu kilku sądów, właściwy jest ten sąd, w którego okręgu najpierw wszczęto postępowanie przygotowawcze – **REGUŁA WYPRZEDZANIA**

Właściwość organów procesowych

Właściwość miejscowa

KRYTERIA POMOCNICZE

III. Jeżeli nie można ustalić miejsca popełnienia przestępstwa lub przestępstwo popełniono za granicą, właściwy jest sąd, w którego okręgu:

- 1) ujawniono przestępstwo,
- 2) ujęto oskarżonego,
- 3) oskarżony przed popełnieniem przestępstwa stale mieszkał lub czasowo przebywał

Konflikt rozstrzyga **reguła wyprzedzania**

Właściwość organów procesowych

Właściwość miejscowa

KRYTERIA POMOCNICZE

IV. Jeżeli nie można ustalić właściwości miejscowej sądu według przepisów poprzedzających, sprawę rozpoznaje **sąd właściwy dla dzielnicy Śródmieście miasta stołecznego Warszawy.**

Właściwość organów procesowych

Właściwość z łączności spraw

- 1) **Łączność podmiotowa** (elementem łączącym jest osoba oskarżonego) – decyduje reguła wyprzedzania lub usytuowanie sądu w strukturze sądownictwa
- 2) **Łączność przedmiotowa** (elementem łączącym jest czyn zarzucony w postępowaniu) – sąd właściwy dla sprawców przestępstw jest również właściwy dla pomocników, podlegaczy oraz innych osób, których przestępstwo pozostaje w ścisłym związku z przestępstwem sprawcy, jeżeli postępowanie przeciwko nim toczy się jednocześnie.
- 3) **Łączność podmiotowo-przedmiotowa**

* Wymóg racjonalności łączenia spraw karnych – połączenie do wspólnego rozpoznania nie może uniemożliwić sprawnego rozpoznania sprawy

Właściwość organów procesowych

Właściwość z delegacji

1) Właściwość z delegacji polega na przekazaniu sprawy zawisłej przed sądem właściwym do rozpoznania innemu sądowi ze względu na szczególne okoliczności wskazane w ustawie.

Np. Art. 25 par. 2 k.p.k.

Sąd apelacyjny, na wniosek sądu rejonowego, może przekazać do rozpoznania sądowi okręgowemu, jako sądowi pierwszej instancji, sprawę o każde przestępstwo, ze względu na szczególną wagę lub zawłość sprawy.

Wyłączenie organu procesowego

Wyłączenie sędziego, ławnika, referendarza sądowego

Fundamentalna gwarancja **prawa do bezstronnego sądu**

Podstawą do wyłączenia sędziego jest istnienie **uzasadnionych wątpliwości odnośnie do jego bezstronności.**

Podstawy kwalifikowane wyłączenia – z **MOCY PRAWA** –
iudex inhabilis – art. 40 par. 1 i 3 KPK

Podstawy wyłączenia **z mocy postanowienia sądu** – iudex suspectus – art. 41 KPK

Strony i inni uczestnicy procesu karnego

Strona postępowania

Podmiot działający w procesie karnym we własnym imieniu oraz mający interes prawny w określonym rozstrzygnięciu w przedmiocie tego procesu.

Strony postępowania przygotowawczego

Art. 299 par. 1 k.p.k.

Pokrzywdzony
Podejrzany

Art. 299 par. 3 k.p.k.

Prokurator **ma prawa strony** w toku czynności sądowych w postępowaniu przygotowawczym (np. postępowania w przedmiocie zastosowania tymczasowego aresztowania, o którym orzeka sąd)

Strony postępowania jurysdykcyjnego

Strony czynne:

1. Oskarżyciel publiczny / oskarżyciel prywatny / oskarżyciel posiłkowy subsydiarny (art. 55 oraz 330 k.p.k.)
2. Oskarżyciel posiłkowy uboczny

Strona bierna:

1. Oskarżony

Pokrzywdzony nie jest z mocy prawa stroną postępowania jurysdykcyjnego. Musi wstąpić w prawa strony zostając oskarżycielem posiłkowym albo prywatnym.

Pokrzywdzony

Pokrzywdzony – art. 49 par. 1 i 2 k.p.k.:

- ❖ osoba fizyczna
- ❖ osoba prawna,
- ❖ niemająca osobowości prawnej:
  - ✓ instytucja państwowa lub samorządowa,
  - ✓ inna jednostka organizacyjna, której odrębne przepisy przyznają zdolność prawną (np. spółka osobowa prawa handlowego)

Pokrzywdzony

Pokrzywdzony – art. 49 par. 1 i 2 k.p.k.:

- 2) Dobro prawne danego podmiotu zostało naruszone lub zagrożone przez przestępstwo (np. własność w przypadku kradzieży, zdrowie w przypadku naruszenia czynności narządu ciała, prywatność w przypadku naruszenia miru domowego)
- 3) Narażenie lub naruszenie dobra prawnego miało charakter bezpośredni (pokrzywdzonym jest np. osoba, która została okradziona, ale już nie osoba, która z tego powodu nie otrzymała należnego jej utrzymania od pokrzywdzonego)

Pokrzywdzony

Fikcja prawna (art. 49 par. 3 KPK):

Za pokrzywdzonego uważa się **zakład ubezpieczeń (nie mylić z ZUS!)** w zakresie, w jakim pokrył szkodę wyrządzoną pokrzywdzonemu przez przestępstwo lub jest zobowiązany do jej pokrycia.

Pokrzywdzony

Wykonywanie uprawnień pokrzywdzonego:

Za pokrzywdzonego, który nie jest osobą fizyczną, czynności procesowych dokonuje organ uprawniony do działania w jego imieniu.

Jeżeli pokrzywdzonym jest małoletni albo ubezwłasnowolniony całkowicie lub częściowo, prawa jego wykonuje przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której stałą pieczęć pokrzywdzony pozostaje.

Pokrzywdzony

Uprawnienie do wykonywania uprawnień pokrzywdzonego:

Jeżeli pokrzywdzonym jest osoba nieporadna, w szczególności ze względu na wiek lub stan zdrowia, jego prawa może wykonywać **osoba, pod której pieczęcią pokrzywdzony pozostaje.**

W razie śmierci pokrzywdzonego prawa, które by mu przysługiwały, moga wykonywać **osoby najbliższe**, a w wypadku ich braku lub nieujawnienia - **prokurator**, działając z urzędu.

Pokrzywdzony

Uprawnienie do wykonywania uprawnień pokrzywdzonego:

W sprawach o przestępstwa przeciwko prawom osób wykonujących pracę zarobkową, o których mowa w art. 218-221 oraz w art. 225 § 2 Kodeksu karnego, **organy Państwowej Inspekcji Pracy mogą wykonywać** prawa pokrzywdzonego, **jeżeli w zakresie swego działania ujawniły przestępstwo lub wystąpiły o wszczęcie postępowania.**

W sprawach o przestępstwa, którymi wyrządzono szkodę w mieniu instytucji lub jednostki organizacyjnej, o której mowa w art. 49 § 2 KPK, jeżeli nie działa organ pokrzywdzonej instytucji lub jednostki organizacyjnej, prawa pokrzywdzonego **mogą wykonywać organy kontroli państwowej, które w zakresie swojego działania ujawniły przestępstwo lub wystąpiły o wszczęcie postępowania.**

Podejrzany

Definicja – art. 71 par. 1 KPK:

Za podejrzanego uważa się osobę, co do której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów albo której bez wydania takiego postanowienia postawiono zarzut w związku z przystąpieniem do przesłuchania w charakterze podejrzanego.

por. art. 313 i 314 k.p.k. oraz art. 325g KPK

Oskarżony

Definicja – art. 71 par. 2 i 3 k.p.k.

Znaczenie wąskie (*sensu stricto*):

Za oskarżonego uważa się osobę, przeciwko której wniesiono oskarżenie do sądu, a także osobę, co do której prokurator złożył wniosek wskazany w art. 335 par. 1 KPK lub wniosek o warunkowe umorzenie postępowania.

Znaczenie szerokie (*sensu largo*):

Jeżeli kodeks niniejszy używa w znaczeniu ogólnym określenia "oskarżony", odpowiednie przepisy mają zastosowanie także do podejrzanego.

Oskarżony

Zasada domniemania niewinności

Art. 42 ust. 3 Konstytucji RP

Każdego uważa się za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie stwierdzona prawomocnym wyrokiem sądu.

Art. 5 par. 1 k.p.k.

Oskarżonego uważa się za niewinnego, dopóki wina jego nie zostanie udowodniona i stwierdzona prawomocnym wyrokiem.

Domniemanie niewinności może zostać obalone prawomocnym wyrokiem skazującym albo warunkowo umarzającym postępowanie.

Oskarżony

Z zasady domniemania niewinności wynikają:

- 1) Rozkład ciężaru dowodu w procesie karnym - ciężar dowodu obciąża oskarżyciela (choć sąd ma uprawnienie do przeprowadzania dowodów z urzędu – art. 366 k.p.k.)
- 2) Reguła in dubio pro reo – art. 5 par. 2 k.p.k. - Niedające się usunąć wątpliwości rozstrzyga się na korzyść oskarżonego.
- 3) Prawo do nieobciążania się oskarżonego – art. 74 par. 1 k.p.k. - oskarżony nie ma obowiązku dowodzenia swej niewinności ani obowiązku dostarczania dowodów na swoją niekorzyść

Oskarżony

Zasada prawa do obrony

Art. 42 ust. 2 Konstytucji RP

Każdy, przeciw komu prowadzone jest postępowanie karne, ma prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania. Może on w szczególności wybrać obrońcę lub na zasadach określonych w ustawie korzystać z obrońcy z urzędu.

Art. 6 k.p.k.

Oskarżonemu przysługuje prawo do obrony, w tym prawo do korzystania z pomocy obrońcy, o czym należy go pouczyć.

Oskarżony

Art. 6 ust. 3 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności

Każdy oskarżony o popełnienie czynu zagrożonego karą ma co najmniej prawo do:

- a) niezwłocznego otrzymania szczegółowej informacji w języku dla niego zrozumiałym o istocie i przyczynie skierowanego przeciwko niemu oskarżenia;
- b) posiadania odpowiedniego czasu i możliwości do przygotowania obrony;
- c) bronięcia się osobiście lub przez ustanowionego przez siebie obrońcę, a jeśli nie ma wystarczających środków na pokrycie kosztów obrony, do bezpłatnego korzystania z pomocy obrońcy wyznaczonego z urzędu, gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości;

Oskarżony

- 1) Art. 6 ust. 3 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności
  - d) przesłuchania lub spowodowania przesłuchania świadków oskarżenia oraz żądania obecności i przesłuchania świadków obrony na takich samych warunkach jak świadków oskarżenia;
  - e) korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeżeli nie rozumie lub nie mówi językiem używanym w sądzie.

Oskarżyciel publiczny

1) Prokurator (nie prokuratura jako instytucja)

- Kodeks postępowania karnego nie wprowadza regulacji wymagających, aby prokurator oskarżający przed sądem był prokuratorem konkretnej jednostki organizacyjnej prokuratury

2) Inni oskarżyciele publiczni (np. Straż Graniczna, Straż Leśna, Państwowa Straż Łowiecka) -

oskarżycielem w sprawach karnych nie może być
Policja

Oskarżyciel posiłkowy

Podmiot uprawniony – pokrzywdzony, podmioty
wykonujące prawa pokrzywdzonego

1) Subsydiarny (art. 55, 330 KPK)

- ❖ występuje w procesie karnym zamiast oskarżyciela publicznego; jest nim pokrzywdzony oskarżający w sprawie z oskarżenia publicznego

2) Uboczny (art. 53-54, 56-58 KPK)

- ❖ działający obok oskarżyciela publicznego albo oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego

Oskarżyciel posiłkowy uboczny

1) Wstąpienie w prawa:

- ❖ do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego na rozprawie głównej (**termin prekluzyjny – nieprzekraczalny i nieprzywracalny**) należy złożyć oświadczenie, o działaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego.
- ❖ jeśli oskarżyciel publiczny cofnął akt oskarżenia to w terminie 14 dni (**termin prekluzyjny**) od powiadomienia o cofnięciu aktu oskarżenia należy złożyć oświadczenie o przystąpieniu do postępowania w roli oskarżyciela posiłkowego

Oskarżyciel posiłkowy

2) Ograniczenie liczby oskarżycieli posiłkowych

Sąd ma takie uprawnienie, jeżeli jest to konieczne dla **zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania**.

Sąd orzeka, że oskarżyciel posiłkowy nie może brać udziału w postępowaniu, gdy bierze w nim już udział określona przez sąd liczba oskarżycieli – postanowienie jest niezaskarżalne

Oskarżyciel posiłkowy, który nie bierze udziału w postępowaniu, może przedstawić sądowi **na piśmie swoje stanowisko** w terminie 7 dni od daty doręczenia postanowienia

Oskarżyciel posiłkowy

3) Brak uprawnienia do występowania w roli oskarżyciela posiłkowego

Sąd orzeka, że oskarżyciel posiłkowy nie może brać udziału w postępowaniu, jeżeli stwierdzi, że:

- ❖ nie jest on osobą uprawnioną
- ❖ oświadczenie o przystąpieniu do postępowania zostało złożone po terminie.

Sąd wydaje postanowienie, które jest zaskarżalne

Oskarżyciel posiłkowy subsydiarny

- 1) Organ prowadzący postępowanie przygotowawcze wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania albo postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania
- 2) Pokrzywdzony składa zażalenie na to rozstrzygnięcie, a sąd rozstrzygający w sprawie uchyla postanowienie i nakazuje prowadzić postępowanie
- 3) Po przeprowadzeniu postępowania organ wydaje **ponownie** postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania albo umorzeniu postępowania. Na postanowienie przysługuje zażalenie do prokuratora nadrzędnego
- 4) W ciągu **miesiąca** (termin prekluzyjny) od doręczenia zawiadomienia o sposobie rozpoznania zażalenia pokrzywdzony wnosi subsydiarny akt oskarżenia (przymus adwokacko-radcowski)

Przedstawiciele procesowi stron

- 1) Przedstawiciel ustawowy
- 2) Inna osoba reprezentująca pokrzywdzonego
(np. osoba pod której stałą pieczęć
pokrzywdzony pozostaje)
- 2) obrońca
- 3) Pełnomocnik

Przedstawiciele procesowi stron

- 1) **Obligatoryjne zastępstwo** za pokrzywdzonego małoletniego i ubezwłasnowolnionego (art. 51 par. 2 k.p.k.) - przedstawiciel ustawy/osoba pod której stałą pieczęć pokrzywdzony pozostaje
- 2) **Fakultatywne zastępstwo** za oskarżonego nieletniego lub ubezwłasnowolnionego (art. 76 k.p.k.) - przedstawiciel ustawy/osoba pod której stałą pieczęć oskarżony pozostaje

Obrońca

Obrońcą może być jedynie osoba uprawniona do obrony **według przepisów o ustroju adwokatury** (adwokat; możliwość zastępstwa przez aplikanta adwokackiego) albo **ustawy o radcach prawnych** (radca prawny; możliwość zastępstwa przez aplikanta radcowskiego)

Obrońcę (maksymalnie 3) ustanawia oskarżony
- do czasu ustanowienia obrońcy przez **oskarżonego pozbawionego wolności**, obrońcę może ustanowić inna osoba, o czym niezwłocznie zawiadamia się oskarżonego.

Upoważnienie do obrony może być udzielone na piśmie albo przez oświadczenie do protokołu organu prowadzącego postępowanie karne.

Obrońca

Obrońca może bronić kilku oskarżonych, jeżeli ich interesy **nie pozostają w sprzeczności**.

W postępowaniu sądowym stwierdzając sprzeczność **sąd** wydaje postanowienie, zakreślając oskarżonym termin do ustanowienia innych obrońców. W wypadku obrony z urzędu sąd wyznacza innego obrońcę. Na postanowienie przysługuje zażalenie.

W postępowaniu przygotowawczym o stwierdzeniu sprzeczności orzeka **prezes sądu właściwego do rozpoznania sprawy**.

Obrońca

Obrońca może przedsięwziąć czynności procesowe **jedynie na korzyść oskarżonego.**

Czynności dokonane na niekorzyść oskarżonego są **bezskuteczne (nie wywołują skutków procesowych).**

Obrona obligatoryjna

W postępowaniu karnym oskarżony musi mieć obrońcę, gdy:

- 1) nie ukończył 18 lat,
- 2) jest głuchy, niemy lub niewidomy,
- 3) zachodzi uzasadniona wątpliwość, czy jego zdolność rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swoim postępowaniem nie była w czasie popełnienia tego czynu wyłączona lub w znacznym stopniu ograniczona,
- 4) zachodzi uzasadniona wątpliwość, czy stan jego zdrowia psychicznego pozwala na udział w postępowaniu lub prowadzenie obrony w sposób samodzielny oraz rozsądny.
- 5) sąd uzna to za niezbędne ze względu na inne okoliczności utrudniające obronę.

Obrona obligatoryjna

W postępowaniu przed sądem okręgowym oskarżony musi mieć obrońcę, gdy:

- 1) zarzucono mu zbrodnię.

Obrońca

Obrona z wyboru

Stosunek prawny między udzielającym pełnomocnictwa a adwokatem albo radcą prawnym regulowany jest przepisami prawa cywilnego

Obrona z urzędu

Art. 78 par. 1 KPK

Oskarżony, który nie ma obrońcy z wyboru, może żądać, aby mu wyznaczono obrońcę z urzędu, jeżeli w sposób należyty wykáže, że nie jest w stanie ponieść kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny.

Obrońca

Obrona z urzędu

Art. 79, 80 KPK

Oskarżonemu, który nie ma obrońcy z wyboru w przypadku obrony obligatoryjnej należy wyznaczyć obrońcę z urzędu.

Pełnomocnik

Strona inna niż oskarżony może ustanowić pełnomocnika.

Osoba nie będąca stroną może ustanowić pełnomocnika, jeżeli **wymagają tego jej interesy w toczącym się postępowaniu.**

Sąd, a w postępowaniu przygotowawczym **prokurator**, może odmówić dopuszczenia do udziału w postępowaniu pełnomocnika, jeżeli uzna, że nie wymaga tego obrona interesów osoby nie będącej stroną.

Pełnomocnik

Pełnomocnikiem może być adwokat lub radca prawny, radca Prokuraturii Generalnej RP (maksymalnie 3).

Ustanowienie – analogicznie jak w przypadku obrońcy

W kwestiach dotyczących pełnomocnika, a nie unormowanych przez przepisy Kodeksu postępowania karnego, stosuje się odpowiednio przepisy obowiązujące w postępowaniu cywilnym.

Pełnomocnik

Pełnomocnik z urzędu

Osoba uprawniona do wyznaczenia pełnomocnika,

która nie ma pełnomocnika z wyboru, może żądać, aby wyznaczono jej pełnomocnika z urzędu, jeżeli w sposób należyty wykaże, że nie jest w stanie ponieść kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny.

Na wniosek strony innej niż oskarżony, która nie ma pełnomocnika z wyboru, prezes sądu, sąd lub referendarz sądowy wyznacza w **postępowaniu sądowym** pełnomocnika z urzędu – **tzw. prawo ubogich (odpowiednie stosowanie art. 78 KPK)**

Możliwe jest wyznaczenie pełnomocnika w celu dokonania określonej czynności procesowej.

Quasi-strony

1) Pokrzywdzony w postępowaniu jurysdykcyjnym

Uprawnienia:

- udział w posiedzeniu albo rozprawie (art. 341 par. 1, 343 par. 5, 354 pkt 2, 384 par. 2 KPK)
- przesłuchanie w roli świadka w pierwszej kolejności (art. 384 par. 2 KPK)
- złożenie wniosku o orzeczenie obowiązku naprawienia szkody (art. 49a KPK)
- sprzeciwienie się wydaniu wyroku w trybach konsensualnych (art. 343 par. 3a, 387 par. 2 KPK)

Podręcznik:

Rozdział II, pkt 1-2, 6.1., 9, 10, Rozdział IV, Rozdział V,
pkt 1-9

Kodeks postępowania karnego:

Art. 10, 12, 17, 24-27, 31-34, 49-49a, 51, 53-56, 59-60,
71-80, 82-83, 86-88.